

3. SLOVA JEDNOZNAČNÁ A MNOHOZNAČNÁ

1. Rozlište, zda jsou daná slova jednoznačná (J), nebo mnohoznačná (M).

haf __, měď __, krápník __, Adam __, ucho __, lístky __, klíč __, hřeben __, kružnice __, údolí __, lopatka __, literatura __, pokoj __, pánev __

Slova jednoznačná mají jeden věcný význam.

Slova mnohoznačná mají kromě základního významu i význam, který vznikl přenesením slova.

Přenesení významu slova na základě vnější podobnosti se nazývá **metafora** (*horský hřeben*).

Přenesení významu slova na základě vnitřní souvislosti se nazývá **metonymie** (*povlečení z damašku*).

2. Rozlište, zda se jedná o metaforu (MF), nebo o metonymii (MT).

Petr šel na **rentgen** __. Milovala **sladkosti** __. Mám pro tebe dva **lístky** __ do kina. Celá **třída** __ pojede na výlet do Prahy. Dědeček má nový **fiat** __. Dříve byl otec považován za **hlavu** __ rodiny. Na punčoše měla roztržená **oka** __. Jednotkou elektrického napětí je **volt** __. Jirka má kalhoty z kvalitního **manšestru** __. Ve středním uchu najdeme **kladívko** __, **třmínek** __ a **kovadlinku** __. Český **fotbal** __ v poslední době nedosáhl žádného úspěchu. Celá **rodina** __ chodí v neděli do cukrárny, maminka si dává **špičku** __, sestra **trubičku** __ s **mattonkou** __, tatínek chlebiček s **uherákem** __ a **desítku** __. Měl na hlavě vrabčí **hnízd** __. Naše maminka nejraději poslouchá **Mozarta** __. Jirka měl na hlavě **kohouta** __. Jednotkou síly je **newton** __. František si vzal na pláž **bermudy** __. Každá houba má **klobouk** __.

4. SYNONYMA

Synonyma (slova souznačná) jsou slova, která mají **stejný** nebo **podobný** význam.

1. a) Doplňte neúplná slova. Za zvýrazněná slova dopište synonyma.

Jednoukrát __ přišel k panu prokurátorovi dva **sedláci** __, jeden m __ 1 **hřebce** __ a druhý kob __ lu. Oba koně měl __ ale ustájené **dohromady** __. Když kob __ la __ dostala __ hříbě, nastala otázka, komu **náleží** __. Sedlák, co měl hřebce, **tvrdil** __, že vším právem jemu hříbě patří, sedlák, jemuž kob __ la patřila, **dokazoval** __, že má k hříběti (2. stupeň od velký) __ právo. Tak se **hádal** __, až se **dostal** __ k panu prokurátorovi. Sedlák, jehož b __ 1 hřelec, měl ale **velké** __ **bohatství** __.

(Podle: Božena Němcová: Národní báchorky a pohádky)

b) Nad zájmena nadepište jejich druh.

c) Najděte ve druhé větě příslovečnou spřežku. _____

d) Určete slovní druh podtrženého slova a užiňte ho ve větě ve funkci jiného slovního druhu.

5. ANTONYMA

Antonyma jsou slova opačného významu (*den – noc, zima – teplo, muž – žena, světlý – tmavý*).

1. a) Doplněte *i, í/y, ý* a vyberte správnou možnost v závorce.

Naz tři kočka putovala **vlhkým** , hlubokým lesy a ukryla se **bl** zko jeskyně až do rána , kdy muž , pes a kuň **odešl** na lov. Žena byla toho rána **velmi** zam(ě/ně)stnána a dítě **křičelo** a v rušovalo ji. V nesla je proto z jeskyně a **dala** mu oblázky, aby si s ním hrálo. Ale dítě nepřestalo křičet. Tu kočka v šla ze svého úkrytu, natáhla **hebkou** tlapku a jem(ě/ně) se dotkla l čka dítěte, **lechtala** je ocáskem pod bradíčkou. Dítě **se rozesmálo** , žena je usl šela a **usm** vala se .

(Podle: Rudyard Kipling: *Kočka, která chodila sama*)

b) Za zvýrazněná slova napište antonyma.

c) Rozhodněte, zda tvrzení vyplývá z textu.

A. Kočka přebývala v jeskyni.

B. Kočka ženě pomohla.

C. Žena dala dítěti něco na hraní, aby od něj měla chvíli pokoj.

ANO/NE

ANO/NE

ANO/NE

2. K daným slovům pište antonyma, vylustěte tajenku. Do rámečku za doplněné přídavné jméno uveďte tvar jeho 2. stupně.

starý				V		
špatný						
tupý						
vysoký						

měkký						
silný				B		
hluboký	M			K		
slaný	S					

Tajenka: Který pták ve svém názvu ? Odpověď:

6. HOMONYMA

Homonyma jsou slova souzvučná. Stejně znějí, ale jejich významy jsou různé a nijak spolu nesouvisejí (*rys, kolej, travička*).

1. Podtrhněte všechna homonyma. Vysvětlete oba jejich významy.

bota, lopatka, kolej, mraky, los, noha, stopky, raketa, strana, pusa, jazyk, jeřáb, tyčí, zub, sál, stát, lež, hlas

2. Rozhodněte, zda jsou uvedená slova synonyma (S), antonyma (A), nebo homonyma (H).

zvyk – obyčej

vyla – vila

příjem – výdej

spát – bdít

ostrá – tupá

hned – okamžitě

pobít – pobýt

je vinna – je nevinna

vybuchnout – explodovat

7. NAUKA O SLOVĚ – TEST

1. Napište ke slovu prosinec jeho významy.

- a) mluvnický: _____
b) věcný: _____

2. Spojte, co k sobě patří.

a) sypat si popel na hlavu	být zasněný
b) jít hlavou proti zdi	litovat
c) dělat si hlavu	mít starosti
d) mít hlavu v oblacích	odpočinout si
e) vyvětrat si hlavu	snažit se o nemožné

3. Určete, zda je slovo jednoznačné (J), nebo mnohoznačné (M).

vodík _____	moře _____
list _____	kořen _____
hřeben _____	klíč _____
měď _____	Ostrava _____
mňau _____	motýlek _____

4. Spojte, co k sobě patří.

a) měsíce – leden	antonyma
b) lehký – snadný	nadřazené – podřazené slovo
c) lehký – těžký	podřazené – nadřazené slovo
d) kapr – ryba	souřadná slova
e) růže – lilie	synonyma

5. Doplňte přirovnání.

- chytrý jako _____
studený jako _____
sladký jako _____
hloupý jako _____
pomalý jako _____

6. Určete, zda se jedná o metaforu (META), nebo o metonymii (METO).

- Byl ostříhaný na **ježka**. _____ Proud měříme v **ampérech**. _____ Celá **třída** odjela do Brna. _____
Na hlavě měl **zuby**. _____ Měla povlečení z **damašku**. _____ Přecházel horský **hřeben**. _____

7. Užijte ve dvou větách slovo rys tak, aby toto slovo mělo v každé větě jiný význam.

8. Vyberte, která možnost obsahuje pouze sousloví.

- a) alpské lyžování, Skandinávský poloostrov, belgická náměstí
b) slovesný rod, doba železná, přímá řeč
c) Nový Zéland, nové koření, nové objevy
d) kyselina sírová, medvěd brtník, Karlův sešit

9. K danému slovu doplňte vhodné slovo tak, aby vzniklo volné spojení slov a sousloví.

	<i>volné spojení slov</i>	<i>sousloví</i>
zahrada		
oko		
řeč		

10. Napište dvě přísloví.

